

Rauf Mutluay

1925 Eskişehir doğumlu. İlk ve ortaokulu annesinin ölümü üzerine yerleştikleri Kütahya'da okudu. 1939 yılında İstanbul'a geldi. 1942'de İstanbul Erkek Lisesi'nden mezun oldu. Yüksek öğrenimini İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Antalya, Kastamonu, Edirne, İstanbul Fatih Kız ve Atatürk Erkek liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı (1947-74). Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde (1974-81), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Gazetecilik Yüksek Okulu'nda (1979-81) Türk Dili ve Edebiyatı okuttu. İstanbul Arkeoloji Müzesi Kitaplığı'nda çalıştı; çeşitli yayınevlerinde ve bazı ansiklopedilerin yayın kurullarında görev aldı.

Mutluay'ın ilk yazıları okur karşısına 1946 yılında *Gün* dergisinde çıktı. Sonraki yıllarda *Cumhuriyet*, *Dünya*, *Kim*, *Yön*, *Hür Vatan*, *Varlık*, *Türk Dili*, *Dost*, *Yeni Ufuklar*, *Yeditepe*, *Papirüs*, *Milliyet Sanat*, *Gösteri* gibi dönemin önemli gazete ve dergilerinde deneme, inceleme, eleştiri ve öyküleri yayımlandı. 1969-1978 arası *Cumhuriyet* gazetesinde "Kitaplar" ve "Edebiyat Sohbetleri" üst başlığıyla kaleme aldığı yazılar geniş okur kitlesinin ilgisine konu oldu. Milliyet Yayınları'nın "100 Şair 1000 Şiir" ve eleştirmen Fethi Naci'nin Gerçek Yayınevi'ndeki ünlü "100 Soruda..." dizisine, Türk edebiyatının tarihsel gelişim ve çeşitli sorunlarını irdelediği ve günümüzde de ilgiyle okunan kaynak niteliğinde kitaplar hazırladı.

Denemelerini *Pas Demiri Yiyor* (1974) ve *Bende Yaşayanlar* (1977) adlı yapıtlarında toplamış olan Mutluay 1995 yılında yaşama veda etti.

Rauf Mutluay'ın yayımlanmış başlıca yapıtları:

Araştırma-İnceleme:

100 Soruda Türk Edebiyatı (1969); *100 Soruda 19. Yüzyıl Türk Edebiyatı* (1970); *100 Soruda Edebiyat Bilgileri* (1972); *100 Soruda Çağdaş Türk Edebiyatı 1908-1972* (1973); *50 Yılın Türk Edebiyatı* (1973).

Deneme:

Pas Demiri Yiyor (1974); *Bende Yaşayanlar* (1977). Ölümünden sonra: *Yaz Dersleri* (1997); *Sebiller Su Vermiyor* (2002).

Derleme:

Türk Halk Şiiri Antolojisi (1972); *Tanzimat'tan Günümüze Kadar Türk Şiiri* (1973).

Rauf Mutluay
Türk Halk Şiiri Antolojisi

Ayrıntı: 1045
Şiir Dizisi: 15

Türk Halk Şiiri Antolojisi
Rauf Mutluay

Bu kitabın tüm yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Petek Yılmaz

Yayıma Hazırlık ve Uygulama
*Ceren Ataer, Kâni Kumanovalı,
Esin Tapan Yetiş, Hediye Gümen*

Baskı
*Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2
Topkapı/İstanbul Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156*

Birinci Basım: İstanbul, Ocak 2017
Baskı Adedi 1000

ISBN 978-605-314-154-9
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI

Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No.:3 Çağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi

facebook.com/ayrintiyayinevi

instagram.com/ayrintiyayinlari

Rauf Mutluay
Türk Halk Şiiri Antolojisi

Sunuş

Eski ve yeni Türk edebiyatının çağdaş kuşaklarca anlaşılması ve izlenmesi için çok önemli dil köprüleri kurmuş olan “edebiyat hocamız” Rauf Mutluay 1995 yılında yaşama veda etti. Cumhuriyet kuşaklarının çağdaş bireyler olarak yetişmesinde önemli rol oynayan “öğretmen yazarlar” ailesinin son üyelerindendi.

Her biri kendi alanında dikkat çekici, özenli hacimler üretmiş “çalışkan” üyelerden oluşan bu ailenin “Hocam” diye andığı öncüleri gibi Rauf Mutluay da yaşamı boyunca şaşkınlık verici, yoğun bir yazınsal devinimin içinde oldu. Türk edebiyatının önemli eleştirmeni Fethi Naci, ölümü ertesinde yakın dostunu “çalışkan, saygılı, vefalı bir insan” olarak anmış ve “hepsinden önemlisi, dürüst bir insan” diye eklemiştir.¹

Mutluay’ın edebiyatımız açısından taşıdığı önemi vurgularken, birbirini tamamlayan bu vasıflara, yaptığı iş ve çabası konusundaki netliğini, kafa açıklığını da eklemek belki yerinde olacaktır: “Hayatta herkesin bir görevi, yükü var, bu önemli değil; önemli olan onu taşıma şeklidir.”² Hep elinin altında olan not defterine bir sinema salonunda karanlıkta düşmüştü bu notu; izlemekte olduğu filmin kahramanlarından birine aitti.

Mutluay Hoca üstlendiği yükü, yani öğretme eylemini, kesintisiz devam eden bir “birlikte öğrenme” etkinliğinin parçası sayan alçakgönüllü bir anlayışla taşıdı. Bu anlayış

1. Fethi Naci, *Pas Demiri Yiyor*, 2. Basım, arka kapak yazısı, Dünya Kitapları, 2003.

2. Rauf Mutluay, *Bende Yaşayanlar*, 2. Basım, YKY, 2004, s. 16.

çerçevesinde her şeyden önce araştırmayı, incelemeyi, yüzeysel olanla yetinmeyip derinleşmeyi temel almıştı.

Denemelerinde birbiri ardına sıralanan somut örnekendirme öğelerinin zenginliği, edebiyata sadece ciddiye alınması gereken bir uğraş olarak bakmadığının, yaşamın ta kendisi olarak yorumladığının da kanıtıdır.

Edebiyatı çağdaş toplumsal yaşamda gerçek kılmak, gerçekliğin en üstün biçiminin ancak edebiyatın ürettiği bir zenginlik olarak yaşanabileceğini okurlara anlatmak özveri-ri adanmışlık çabasının özüydü: “Yaratıcı bir sanatçı olmadığım halde benim için de çok zaman gerçek; yaşamdan değil kitaplardan, edebiyat eserlerinden geliyor.”³ Edebiyattan, gerçekten yana olmak Mutluay Hoca’nın yaklaşımında genel tanımla toplumdan yana olmakla örtüşmekteydi. Ölümü ertesinde Doğan Hızlan, “... insanla edebiyat arasındaki bağı bütün öğrencilerine, bizlere, sevgiyle anlatırdı; hayatın öz-suyunu taşımayan eserlerin yapaylığını benimseyemezdi”⁴ derken Mutluay’ın bu özelliğine işaret etmişti. Araştırmacı S. K. Karaalioğlu ise portrelerinde Hoca’nın edebiyat anlayışını “...edebiyat insanı bilinçlendirecek, insanı sorumlu bir toplumsal varlık haline getirecek, insanı daha çok insanlaştıracaktır”⁵ biçiminde resmetmektedir.

Yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde tamamlamış olan Mutluay’ın yaşam yapıtı bu özden hareketle genel olarak edebiyat tarihi, özel olarak da Türk edebiyatı tarihi ve sorunlarının irdelenmesi üzerine biçimlenmiştir.

Mutluay’ın ilk yazıları okur karşısına 1946 yılında *Gün* dergisinde çıktı. Sonraki yıllarda dönemin önemli gazete ve dergilerinde deneme, inceleme ve eleştirileri yayımlandı; özellikle 1968-1978 arası *Cumhuriyet* gazetesinde “Kitaplar” ve “Edebiyat Sohbetleri” üst başlığıyla yer bulan yazıları çok

3. A.g.e., s. 23.

4. Doğan Hızlan, *Hürriyet*, 16.5.1995.

5. Seyit Kemal Karaalioğlu, *Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü*, İnkılap ve Aka, 2. Basım, s. 372, 1982.

geniş bir okur kitlesinin güncel ilgisine konu oldu. Milliyet Yayınları'nın "100 Şair 1000 Şiir" ve eleştirmen Fethi Naci'nin Gerçek Yayınevi'ndeki ünlü "100 Soruda..." dizisinde yayımlanan çok sayıda kitabı Türk edebiyatının tarihsel gelişim ve sorunlarına merak duyan günümüz okurları için de kaynak kitap niteliğindedir.

Rauf Mutluay'ın *Türk Halk Şiiri Antolojisi* başlıklı inceleme ve derleme çalışması 1972 yılında "100 Şair 1000 Şiir" dizisinin üç kitabından biri⁶ olarak yayımlanmıştı. Doğal devamı niteliğindeki *Tanzimat'tan Günümüze Kadar Türk Şiiri* (1973) ile tamamlandığı varsayılabilir olan bu değerli çalışma, devasa Halk Şiiri hazinemizin en parıltılı örneklerini ve kültürel belleğimize bu unutulmaz hacmi nakşeden Öksüz Dede'den Âşık Kerem'e, Gevherî'den Sümmânî'ye, Karacaoğlan'dan Âşık Veysel'e 20 Âşık'ı, 20 büyük Ozan'ı kapsıyor.

Tüm yapıtlarını önümüzdeki yayın dönemlerinde yeniden yayımlayacağımız Hocamızı hayata veda edişinin 20. yılında *Türk Halk Şiiri Antolojisi*'yle hatırlıyor; sevgiyle, saygıyla anıyoruz.

Şair Refik Durbaş'ın, hemen ölümü ertesinde yazdığı anma yazısında söylediği gibi:

"... Rauf Hoca, masamı(zı)n üzerinde duran kitaplarıyla, eski ve yeni edebiyatımızı irdeleyen, özümleyen yazılarıyla dün olduğu gibi bugün de, yarın da konuştuğum(uz), yararlandığım(ız) bir dost, bir arkadaş olarak kalacak."⁷

Emirhan Oğuz
15 Aralık 2016, İstanbul

6. Diğer iki kitap: Abdülbaki Gölpınarlı, *Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*; Halil Erdoğan Cengiz, *Divan Şiiri Antolojisi*.

7. Refik Durbaş, *Yeni Yüzyıl*, 15 Mayıs 1995.

Giriş

Türkiye'nin tarihi Malazgirt'le (1071) başlar. Çok daha önceleri kuzey yollarından gelip Bizans'ı zorlayan soydaşlarımız, Balkanlar'da dağılıp Bizans hizmetinde kalmışlardır. Bir yurt kurma bilinciyle Hıristiyan imparatorluğunun karşısına dikilen Oğuzlar, Anadolu'ya doğu kapılarından Müslüman olarak girerler. Değişen koşul budur.

Çünkü Orta Asya Türklüğü yüzyıllarca içten içe çatışmış; kabile ve din ayrılığıyla bölünmüş olan çeşitli Türk boyları, soy ortaklığına karşın bitmez tükenmez kavgalarla birbirlerini eritmiştir. İlk birliği sağlayan Göktürklerin yazıtlarında Bilge Kağan'ın ağzından dinliyoruz bunları. Gerçekten 8. yüzyıl başlarında Orhun kıyısına dikilmiş anıt karakterindeki taşlarda (732, 735) hakanın "budununa" öğütleri yer alır. Bilge Kağan, Yiğit Kültigin'in savaş anılarını sayarken Tolis, Tarduş, Tabgaç, Dokuz Oğuz, Kırgız, Otuz Tatar, Kitan, Tatabı boylarına karşı kazanılmış zaferleri özetler; bu anıların çoğu Türk'tür.

Anadolu'ya Malazgirt yolundan gelen Oğuzlar ise soy birliğine din inancını katmış, bir kat daha güçlenmişlerdir. Bu kaynaştırıcı ümmet anlayışı içinde savaşçı ve akıncı alplik geleneği eskimeden durmaktadır. Yüzyıllardır bu topraklarda çatışmış olan İslâm-Hıristiyan cepheleri, Orta Asya göçebeliğine cihat amacını eklemiş taze güçlerle değişecek; 1071'de Van Gölü kıyılarında kazanılan zaferden sonraki on yıl içinde üç denizin kıyılarına yerleşen Türkler, Üsküdar'dan İstanbul'a bakabileceklerdir. Yüzyıllarca bozkır koşulları içinde boyuna yer değiştiren bir soy, dinsel inançlarındaki

sıkı bağıllıkla birlikte başka bir uygarlığın topraklarını fet-
hetmekte; vazgeçilmez bir yurt edinme ihtiyacıyla şehir yer-
leşimine başlamaktadır. Değişmez yön, doğudan batıyadır.
Savaşçılık geleneği kutsal bir amaç kazanmış, sağlıklı, örgüt-
lü, dayanıklı bir “ordu-millet”, özlediği yurdu bulmuştur.
Türkiyede önce Selçuklu, sonra Osmanlı devletlerinin zin-
cipleme devamı, zamanı gelmiş bir gerçeğin gücünü ispatlar:
İşte 900 yıldır buradayız.

Ne var ki Anadolu’ya İran topraklarından, orada oluşmuş
İslâm kültür etkileriyle birlikte gelinmiştir. Kuran alfabesiyle
Müslümanlık, bir edebiyat dili olarak çok gelişmiş Farsça
ile yan yanadır. Malazgirt zaferiyle hemen aynı yıllarda,
ulusal bilinçle yazılmış ilk eserlerde (*Kutadgubilik*, 1069-1070;
Dîvân-ı Lugat-it Türk, 1072-1074) Doğu Türkçesinin canlı
yapısını görürüz ama Konya’yı merkez yapan Selçuklu İm-
paratorluğu’nda devlet dili Farsça olacaktır. Şüphesiz ki Oğuz
Türkleri konuşmada kendi dillerini yaşatmış, araya giren
yabancı kelimeleri özümseyerek Türkçeleştirmişlerdir. Ama
yazılı kaynakların Arapça-Farsça oluşu, din ve bilim dili
Arapçanın kutsal sayılan değeri, uzun süre İran toprakların-
da eğlenen güçlerin hazır bir uygarlığı ümmet kaynaşması
içinde kolayca benimsemeleri, Anadolu’da Türkçenin ede-
biyatını çok geciktirecektir. Konuşmada ve yazmada kulla-
nılacak iki ayrı dilin yüzyıllar süren çatışmasını, çağdaş
sanatçılarımızda bile görüyoruz. Söz gelişi Yahya Kemal Be-
yatlı “Alp Aslan’ın Ruhuna Gazel”de onu şöyle yüceltir:

İklîm-i Rûm’u tuttu cihangîr savleti,
Târih o işde gördü nedir şîr savleti.

Titretti arş ü ferşi Malazgird önündeki
Cûş ü hurûş-i rahş ile şemşîr savleti.

On yılda vardı sâhil-i Konstantiniyye’ye,
Yer yer vatan diyârını teshîr savleti.

Ey şanlı cedd-i ekberimiz, âb-ı tîginin,
Bî-hadd imiş güneş gibi tenvîr savleti.

Tasvîr eder mi böyle şehinşâhı ey Kemal,
Şimşekten olsa şîrde ta'bîr savleti.

Bu şiirde medrese kültürü etkisiyle dilimize girmiş bütün yabancılıklara çeşitli örnekler görüyoruz: Söyleyiş zorluklarından aruz veznine, uzun seslilerin gerektirdiği düzeltme işaretinden bileşik hecelere, öneklerden türetme kurallarına, yabancı isim ve sıfat tamlamalarından yabancı çoğullara kadar sayısız öge. Yirminci yüzyılda bir ulus şairinin bilerek kullandığı bu dil, yüzyıllarca sürmüş bir yanılmanın, yüksek zümre edebiyatının anlatım aracı olan Osmanlıcanın, dîvan şiir ve inşâsının dilidir. Bir de şu örneğe bakalım. Fazıl Hüs-nü Dağlarca'nın "Malazgirt Ululaması"ndan "Çağrı 1":

Gürledi Alpaslan;
Dileyen gelir.

Türktür ya
Tanrısını sever
Türktür ya
Tanrısı bütün yeryüzü,
Gökyüzüne yeryüzünden gelir.

Ben size
Ölümü öneriyorum
Üç yüz bine kırk bin.
Yaşamayı öneriyorum ben size;
Kim ki değer dağlara omuzları
Kim ki akar yüreğinden ırmaklar
Kim ki ovalar ekmeğidir onun
Kim ki ben, gelir.

İşte Türkçenin zaferi: En az bin yıl sürmüş Arapça, Farsça etkisine, Yunus Emre'den Âşık Veysel'e kadar binlerce halk sanatçısının diliyle karşı çıkan; fiillerinden başka her şeyi

yabancılaştığı halde yaşamakta, kaybolmamakta direnen; canlı ekleri ve işlek kökleriyle ayakta duran; günü geldiği zaman büyük doğurganlığıyla çağdaş edebiyatın anlatım aracı olmaya elverişli güçlülükte, pırıl pırıl, yeniden doğmuşçasına diri ve zengin, şiirleşen Türkçenin zaferi.

TÜRKİYE'DE TÜRKÇE

Din etkisi önce dilde görülür. Tanrı'nın ve peygamberin adından başlayan kelime-i tevhid, kelime-i şahadet; kutsal kitap Kuran'ı okuyup anlama amacına yönelince Arapçanın öğrenimini gerektirir. Dinsel gerekleri yerine getirmek için de en azından ezberlenmiş metinlere ihtiyaç vardır. Zamanın bilimleri şeriat gereği dine dayandığı için yönetim katlarının eğitimi Arapçaya adanır. İşte bunun için Ziya Gökalp, özlemini çektiği ülküsel "Vatan"ı nitelerken önce Türkçe bir din hayatı ister (1918):

Bir ülke ki camiinde Türkçe ezan okunur,
Köylü anlar manasını namazdaki duanın;

Bir ülke ki mektebinde Türkçe Kur'an okunur,
Büyük küçük herkes bilir buyruğunu Hûda'nın;
Ey Türkoğlu, işte senin orasıdır vatanın.

Oysa Arapçanın Farsçaya etkisi sınırlı kalmış; yerli İran kültürü, Şiiliğin kümelenişiyle merkezden uzak ortamlarda bağımsızlığını kolayca korumuştur. Türklerin de yeni Farsçanın oluşumunda hizmetleri geçer. Hem Arapça hem Farsça yazan sanatçılar kuşağından sonra Farsça, gittikçe çoğalan emekçilerinin zengin birikimiyle yeniden canlanır. Türk hükümdar sarayları da Farsçayı korur. Büyük Selçuklu Devleti'nde, Harzemşahlarda, Atabey yönetimlerinde, nihayet Anadolu Selçuklu Devleti'nde de devlet-edebiyat dili Farsça olur. Bunun için sadece birkaç gün yürürlükte kalmış olan Karamanoğlu Mehmet Bey'in ünlü fermanını, Türkiye Türkçesinin resmî başlangıcı sayıyoruz: